

In memoriam Deventer onderwijspionier

door Herman Starink. zondag 27 maart 2011 | 19:14 | Laatste bijgewerkt op: zondag 27 maart 2011 | 19:16 STENTOR

DEVENTER - Op 23 maart overleed mevrouw drs. M.A.M. (Margreet) van Brink (1926-2011). Vele jaren was ze een bekend gezicht in de onderwijswereld.

Dat was vooral te danken aan het bijzondere vak dat ze de laatste zestien jaar van haar werkzame leven, van 1971 tot 1987, doceerde op de Alexander Hegius Scholengemeenschap (AHS) in Deventer: Russisch. Zonder die rol bewust te zoeken groeide M.A.M. van Brink, die altijd ongehuwd bleef en zelf geen kinderen had, uit tot een soort 'moeder van de Deventer slavistiek'.

De invoering van de Mammoetwet in het voortgezet onderwijs in 1968 maakte het mogelijk nieuwe schoolvakken in te voeren. Margreet van Brink gaf op dat moment aan de toenmalige Rijks HBS aan de Burgersdijkstraat geschiedenis en Nederlands. Omdat ze zich als een soort hobby ook met Russisch bezighield, ontstond het idee enkele open uren in het rooster met die taal op te vullen. Bij navraag bleek vervolgens dat er bij het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen al een werkgroep aan de slag was om de mogelijkheden voor een experiment Russisch in het voortgezet onderwijs te onderzoeken. Hoewel de Koude Oorlog in volle gang was, werd Russisch als taal (onder meer vanwege de status als wetenschapstaal en de rijke literatuur) langzamerhand belangrijk geacht.

Van Brink startte in augustus 1971 met veertien leerlingen in klas 2 met drie lessen Russisch. De Alexander Hegius Scholengemeenschap, toen net ontstaan uit een fusie tussen de Rijks HBS en het gymnasium aan de Nieuwe Markt, was daarmee de allereerste school in Nederland met Russisch als regulier (examen)vak, samen met een collega-school in Zeist. Het was de bedoeling dat Russisch na een aanloopperiode op aanzienlijk meer middelbare scholen op het programma zou komen, maar eigenlijk zijn het er nooit meer dan zeven tegelijk geworden.

Het les-, toets- en examenmateriaal moest in de beginjaren nog helemaal ontwikkeld worden en groeide als het ware met de vorderingen van de leerlingen mee. Van Brink was daarbij, met het kleine groepje collega-vakdocenten, bijna 'verplicht' betrokken. Vanzelfsprekend maakte ze ook deel uit van ongeveer alle commissies en werkgroepen die bij de ontwikkeling, de verbreiding en de evaluatie van het nieuwe vak betrokken waren.

In november vorig jaar publiceerde ik het boek Russisch aan de IJssel, over de geschiedenis van het Russisch als schoolvak in Deventer. Voor het schrijven daarvan sprak ik (zelf oud-leerling Russisch van 1975 tot en met 1980) het laatste jaar herhaaldelijk met Van Brink.

Margreet van Brink werd geboren op 30 april 1926 in Rotterdam. In de laatste oorlogsjaren kwam ze daar, in die door de oorlog bij uitstek getroffen stad, voor het eerst met de geschiedenis van Rusland in aanraking. Ze las een Nederlandse vertaling van de roman Oorlog en vrede van Lev Tolstoj, dat speelt tegen het decor van de Napoleontische oorlogen in Rusland. Het intrigeerde haar dat allerlei plaatsen en namen uit dat boek terugkwamen in het actuele oorlogsnieuws van het oostfront, waar de opmars van Hitlers troepen uiteindelijk bij Stalingrad gestuit zou worden. Een levenslange fascinatie voor een toen in het Westen nog volledig onbekend land was geboren. Ze kwam in contact met een oude Russische emigrant

bij wie ze samen met een schoolvriendinnetje lessen Russisch kreeg. Dat gebeurde zonder boeken of ander lesmateriaal. Hij schreef voor de beide meisjes woordjes, rijtjes en gedichtjes op de achterkant van oude kalenderbladen.

Na de oorlog ging Van Brink geschiedenis studeren in Utrecht. Haar interesse voor het Russisch was echter gewekt, en ze wilde met de taal bezig blijven. Ze sloot zich aan bij een leesclubje en bleef privélessen volgen. Na een eerste baan in Amersfoort werd ze in 1955 docente geschiedenis en Nederlands aan de Deventer HBS. Wederom bleef ze tegelijkertijd met Russisch bezig. In de paasvakantie van 1963 ging ze als deelneemster aan een groepsreis voor het eerst zelf naar de Sovjet-Unie. Meer reizen volgden, en ze ontmoette er diverse mensen, vaak verbonden aan de universiteit van Moskou of Leningrad, die in de loop der jaren vrienden werden. Serieuze gesprekken, bijvoorbeeld over politiek, werden alleen gevoerd tijdens een wandeling op straat, buiten het bereik van de telefoon en de burens, want je wist maar nooit wie er meeluisterde ...

Om haar kennis te verdiepen woonde Margreet van Brink vanaf 1966 colleges aan het Slavisch Instituut van de Utrechtse universiteit bij. Vanwege haar baan in Deventer bleef het collegebezoek beperkt tot één dag in de week. In 1971, toen ze op de AHS met het geven van Russisch begon, had ze formeel geen kwalificatie en ook geen onderwijsbevoegdheid voor dat vak. Pas in de zomer van 1972 behaalde ze haar kandidaatsexamen Slavische Talen in Utrecht. De mazen in de wet lieten zo iets in die jaren allemaal nog toe.

Van Brink greep elke gelegenheid aan haar leerlingen met "echte Russen" in contact te brengen. Dat gebeurde via bezoeken (liefst ook backstage) aan een Russisch gezelschap dat in de Deventer schouwburg optrad, of via ontmoetingen op school met zwemmers en schaatsers die Deventer aandeden. Vooral de contacten met Russische jeugdschaatsers die ieder jaar op een toernooi van de Deventer IJclub actief waren, waren intensief. De schaatsers verbleven dan een kleine week in gezinnen waarvan de kinderen Russisch volgden. Het mes sneed zo aan twee kanten, maar het was voor de Sovjet-bobo's absoluut wettig om zomaar bij privépersonen in het Westen thuis te verblijven ... Van Brink reed naar eigen zeggen wel eens op een avond met de Russische begeleiders alle adressen af "om te laten zien dat hun pupillen allemaal veilig binnen zaten". Zo ging dat in die jaren. Een vertegenwoordiger van de Sovjet-ambassade die een paar lessen Russisch op het Hegius wilde bijwonen moest bij het ministerie van Buitenlandse Zaken speciaal toestemming vragen om verder dan 40 kilometer buiten zijn standplaats Den Haag te mogen reizen.

Legendarisch waren de Rusland-reizen. Om de twee jaar maakten leerlingen uit klas 4 en 5 een reis naar de Sovjet-Unie. Keer op keer was het een hele toer de reis financieel en organisatorisch mogelijk te maken. Een dag of twaalf Moskou en Leningrad kostte nu eenmaal veel meer of was politiek incorrecter dan enkele dagen Londen of Parijs, waar de andere leerlingen zonder Russisch het mee moesten doen. De allereerste keer (in 1974) moest de gemeenteraad zelfs toestemming geven. Er was de vrees dat de reizen het (openbare en dus onder gemeentelijk toezicht vallende) Hegius een onprettig imago zouden bezorgen waar ouders sociaal werden "gedwongen" of in elk geval gepusht om hun kinderen mee te laten doen met een reis, ook als ze die eigenlijk niet konden betalen. Uiteindelijk lukte het altijd weer, de ouders betaalden naar draagkracht, leerlingen verdienden zelf verplicht bij en organiseerden op school een rommelmarkt of een bazar. Als het moest schreef Van Brink nog een bedelbrief naar vrienden en kennissen om enkele tientjes voor het goede educatieve doel bij te dragen. Tot 1987 organiseerde en begeleidde Margreet van Brink zeven reizen, de laatste keer opzettelijk in de Paasvakantie. De school vond de reizen eigenlijk al een blok aan

het been, maar kon er op deze manier niets tegen doen.

In 1987 ging Van Brink met de vut en werd ze vanwege haar verdiensten voor het onderwijs benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Russisch was inmiddels een didactisch volwassen en roostertechnisch "gewoon" vak geworden, nu ook gegeven op de havo, maar het aantal leerlingen bleef altijd beperkt. Van Brinks opvolgster Eva den Hartog hield het vak nog 20 jaar overeind, maar na de grote Deventer scholenfusie waaruit in 2000 het huidige Etty Hillesum Lyceum (EHL) voortkwam, was de strijd niet meer te winnen. De nieuwe directie wilde van het vak Russisch af, omdat het te duur was en er te weinig leerlingen waren.

Na haar pensionering bleef Margreet van Brink altijd met het Russisch bezig en bleef ze Rusland bezoeken. In 2004, toen de directie van het Etty Hillesum Lyceum aangaf definitief met Russisch op school te willen stoppen, klom ze nog in de pen voor het behoud van het vak. Het hielp niet, en in 2007 deed de laatste leerlinge, in haar eentje, eindexamen. De laatste jaren was Van Brink op de achtergrond nog betrokken bij de totstandkoming van de Sectie Midden- en Oost-Europese Studies van de Geert Grote Universiteit. Ter gelegenheid van de opening daarvan vond er in november 2010 nog een reünie van oud-leerlingen Russisch van het Hegius plaats.

Zonder twijfel was er zonder Margreet van Brink, eigenlijk bijna autodidact, nooit Russisch op het Hegius gedoceerd. Ruim 700 leerlingen hebben zich in 36 jaar tijd op het Hegius of Hillesum met Russisch bezig gehouden, ongeveer 200 daarvan tot en met het eindexamen. Uit een enquête en inventarisatie ter gelegenheid van bovengenoemde reünie bleek dat opvallend veel oud-leerlingen in werk, hobby, vrijwilligerswerk of op vakantie nog gebruik maken of profijt hebben van hun Russische jaren op school. Er zijn leerlingen die letterlijk tot op de dag van vandaag contact gehouden hebben met Russische schaatsers die 30 jaar eerder bij hun thuis logeerden. Er zijn zelfs enkele huwelijken gesloten die zonder Russisch op het Hegius niet tot stand gekomen zouden zijn. Het Russisch als schoolvak bestaat in Deventer niet meer en Margreet van Brink leeft niet meer, maar het is allemaal niet voor niets geweest.

Drs H. Starink is werkzaam bij de Sectie Midden- en Oost-Europese Studies van de Geert Grote Universiteit in Deventer. Hij is auteur van 'Russisch aan de IJssel of de Oost-Europese ervaringen van een Deventer school als tijdsdocument' (Deventer Universitaire Pers 2010).